

Adberbioak euskaraz: hitz mota bakarra ala gehiago?

Cecilia Fernández Altonaga
Euskal Herriko Unibertsitatea, UPV/EHU

Artikulu honetan *adberbio* deitu zaion gramatika-kategoria edo hitz motari buruzko gogoeta kritiko bat egiten da. Euskarari buruzko ohiko gramatiketan ez da argi definitzen zer hitz sartzen den sail honetan eta zer ezaugarri dituzten adberbioek. Hori argitu nahian, hemen adberbio deitu izan diren euskarazko hitzak itxura morfologikoaren arabera sailkatu eta bakoitzak zer jokabide duen deskribatzen da, multzoen artean dauden antzekotasunak eta desberdintasunak nabarmenduz. Horretarako, arazoa aurkeztu ondoren, beste hizkuntzen zein euskararen gramatiketan adberbioa definitzeko egindako ahaleginak berrikusten dira eta, sailkapen morfologiko batez, azpisail bakoitzaren ezaugarriak deskribatzen dira. Azkenik, deskribapen horretatik erator daitezkeen zenbait ondorio aurkezten dira adberbio kategoriaren zilegitasunaz.

GAKO-HITZAK: Euskara · Adberbioak · Modifikatzaileak · Morfologia · Gramatika-kategoriak.

Adverbs in Basque: are they just one word-class or many?

The aim of this paper is to offer critical insight into the grammatical category or word-class that is traditionally known as *adverb*. Common-use grammars of Basque have not been succesful in determining which words belong into this set and what the characteristics of adverbs are. In an attempt to offer some light on this, I have grouped Basque words that are traditionally identified as adverbs in different subsets according to their morphological shape, and I have tried to describe their behaviour, emphasizing the differences and similarities between each subset. To do so, after an introduction of the topic at hand, I review the way grammars of Basque and other languages have dealt with these issues. Next, I try to characterize each of the morphologically different subsets. Finally, the reader is presented with some conclusions this analysis has brought forward about the legitimacy of such a category.

KEY WORDS: Basque · Adverbs · Modifiers · Morphology · Grammatical categories.

<https://doi.org/10.26876/uztaro.123.2022.5>

Jasotze-data: 2021-11-02 *Onartze-data:* 2021-12-16

1. Sarrera¹

Hitzen kategorizazioa edo sailkatzea hizkuntzak ikertu, deskribatu eta irakastean sortzen den arazo nagusietariko bat da. Hizkuntza bakoitzean, hitza zein unitateri deitzen zaion zehaztu ondoren, hitz horiek multzokatu egin behar dira haien deskribapen egokia egiteko, eta horretarako *hitz motak*, *hizketa parteak* edo *kategoria gramatikalak* deritzenak erabiltzen dira. Deskribapen egoki batek ezaugarri zehatz, argi eta koherenteen arabera osatu beharko luke sailkapena, baina ez dago argi zein diren horretarako ezaugarri egokienak ez eta horiek zehazteko funtzioari edo formari begiratu behar ote zaion ere². Argitu beharrekoa da, adibidez, garrantzi handiagoa eman behar litzaiokeen hitzek beste hitzekin duten harremanari (komuntadura, hurrenkera...) edo haien esanahiari.

Luzaroan eta gramatika-tradizio guztietan sortu den zalantza da hau, eta modu bateratuan argitu ez dena. Oro har, ordea, badira zenbait kategoria gramatikal, duten tradizio luzeagatik ez ezik, eskola teoriko askotan duten onarpenagatik ere sarri erabiltzen direnak: *izena*, *aditza* eta *adjektiboa* bezala ezagutzen ditugunak dira, eskuarki. Hauek ere ez daude inolaz ere modu bateratuan definituta, eta hizkuntzatik hizkuntzara zer den aditz, zer izen eta zer adjektibo bereiztea ez da beti lan erreza. Dena dela, lausoki bada ere, kategoria bakoitzak adierazten duen esanahia atzematen dugulako, era guztietako deskribapenetan erabili ohi diren kontzeptuak dira.

Bestalde, badira bestelako kategoria gramatikalak, tradiziozko deitura jaso duten arren, oraindik ere zalantza handiak sortzen dituztenak. Horien artean dago lan honetan hizpide izango dudana *adberbioa*. Izan ere, irakaskuntzan zein hizkuntzen deskribapenean luzaroan erabili den terminoa den arren, hitz mota honentzat definizio baten bila hasiz gero, luze gabe sortzen dira kontraesanak. Euskararen kasuan, kontraesan horiek behin baino gehiagotan aipatu dira, besteak beste Zabalaren eta Odriozolaren (1994) eta Zabalaren (1999) lanetan, edo Sareko Euskal Gramatikan (2011-2019). Ezen, egiatan, ez dago argi zer duten komunean *horrenbestez*, *sutsuki*, *luzaroan*, eta *gero* bezalako hitzek. Semantikoki, aztertzekoa da zeri eragiten dioten, eta zehatzago, zer esanahi gaineratzen duten hitz hauek. Eta sintaxiari dagokionez ere, ez dago ondo definituta non ager daitezkeen eta non ez adberbioak perpausaren egituran, nahiz eta lehen hurbilketa bat egiten den Elordietaren (2003) lanean edo De Rijken (2008) gramatikan.

Zalantza hauek guztiak argitu gabeak dira, ez euskararen gramatikan soilik, baizik eta oro har, hizkuntzalaritza orokorrean. Gramatikarientzat (besteak beste, Alexiadou, 1997; Cinque, 1999; Ernst, 2002), gero eta argiago dago ezin utzizko arazoa dela *modifikatzaile* delakoen, —alegia, oinarrizko esanahia aldatu gabe, ñabardurak gaineratzen dituzten hitzen— jokabidea ulertzea eta teorizatzea, eta

1. Lan honetarako egindako ikerketa IKASIKER dirulaguntza bati esker (Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza, Hizkuntza Politika eta Kultura Saila [IkasC_2020_1_0039]) egin ahal izan da. Halaber, eskerrak eman nahi dizkiet testuaren idatzaldi desberdinak hobetzen lagundu didatenei: Joanes Atxa, Ane Berro, Kristina Bilbao eta UZTAROk bi berrikusle anonimori eta zuzentzaileari. Aipamen berezia merezi du Beatriz Fernándezek, bidean eskainitako ahalegin guztiengatik. Jakina, legokeen edozein hutsuneren arduraduna ni baino ez naiz.

2. Honen inguruan, ikus bitez, besteak beste, Emondsen (1987) eta Bosqueren (1989) lanak.

horretarako, ezinbestekoa da aldez aurretik hitz hauen forma eta banaketa ondo deskribatuta, eta ahal den heinean, sailkapen egokietan antolatuta izatea. Horrez gain, gramatikarientzat ez ezik, hizkuntzen irakasle eta ikasle ororentzat interesekoa da adberbioen deskribapen egoki bat izatea, haien erabilera ulertu eta ulertarazi nahi bada behintzat.

Euskararen gramatiketan, orain arte egindako sailkapenak semantikari begirakoak izan dira gehienbat (Azkue, 1925; Lafitte, 1944; Hualde eta Ortiz de Urbina, 2003; De Rijk, 2008) edo formari begirakoak izan direnean (Villasante, 1974; Euskaltzaindia, 1991; Salaburu eta beste, 2011-2019) azaleko deskribapen batera mugatu dira, analisi zehatzagoak adberbio kategoriaren definiziorako ekarriko lituzkeen arazo teorikoei erreparatu gabe. Zenbait egilek lan espezifikoen arazo horiek jorratu dituzten arren (Zabala eta Odriozola, 1994; Zabala, 1999; Elordieta, 2003), ez da adberbiotzat hartu den egitura formal bakoitzaren analisi sistematikorik egin.

Hortaz, lan honen helburua hauxe izango da: euskaraz adberbiotzat hartuak izan diren hitzen portaera deskribatzea, haien kanpoko itxuraren arabera sailkatzea eta mota bakoitzak ekar ditzakeen arazo teorikoak nabarmentzea. Horretarako lan honetan honako bidea egingo dut: lehenik eta behin, beste gramatika-tradizio batzuetan (§2.1) zein euskarazko gramatika-lanetan (§2.2) adberbioak deskribatzeko eman diren azalpenak eta analisiak berrikusiko ditut. Hurrengo atalean (§3), adberbioak haien morfologiaren arabera sailkatuko ditut, honako sailak berrikusiz: *-kil/-tol/-ro* atzizkiez osatuak (§3.1), *-la* atzizkiaz osatutakoak eta erakusleak (§3.2), *-ta* eta *-rik* atzizkiekin osatutakoak (§3.3), *-ka* atzizkiaz osatuak (§3.4), adjektibo huts itxurakoak (§3.5), izen-sintagma huts itxurakoak (§3.6), postposizio-sintagma itxurakoak (§3.7) eta hitz bakun itxurakoak (§3.8). Azkenik, berrikusketa honetatik adberbio kategoriaren beraren beharraz zenbait gogoeta eratoritzen saiatuko naiz (§4).

2. Adberbioa euskararen gramatiketan

2.1. Adberbioa beste gramatika-tradizioetan

Euskaraz adberbioak nola aztertu diren ulertze aldera, komeni da aurrena beste hizkuntzetako gramatika-tradizioei begira jartzea. Horretarako, azpiatal honetan gaztelaniazko eta ingelesezko zenbait gramatikatan (Huddleston eta Pullum, 2002: 525-597; Bosque eta Demonte, 1999: 565-655; Real Academia eta beste, 2009: 2285-2295) adberbio kategoria definitzeko eginiko ahaleginak berrikusiko ditut. Hori egin ahala, azterketa horiek agerian utzi dituzten zenbait arazo teoriko azaleratuko dira.

Ingelesari dagokionez, Huddleston eta Pullumek (2002: 562) hauxe diote adberbioari buruz euren gramatikan: «Adberbioena gramatikalki bereizia den hitz-kategoria bat da eta haren baitako kideak, karakteristikoki aditzak, eta ez izenak, modifikatzeko erabiltzen dira»³. Definizioak zehatza ematen duen arren, jarraian

3. Jatorrizkoan: «[Adberbioarena da] a grammatically distinct category of words whose members are characteristically used to modify verbs but not nouns» (2002: 562).

datoz ñabardurak: «Dena dela, aditzak modifika ditzaketen hitzek adjektiboak eta beste adberbio batzuk ere modifika ditzakete [...]» (*ibid.* 2002: 562)⁴. Beraz, definiziotik erator daitekeen ondorio bakarra da adberbioek ez dutela izenik modifikatzen.

Zehaztugabetasun honi aurre egiteko, egileok euren gramatikan (Huddleston & Pullum, 2002: 564-570) kategoriaren mugak murriztea proposatzen dute, eta adberbiotzat hartzea honakoak soilik: i) *-ly* morfemaz eratorritako hitzak; ii) adjektiboen forma bera izan eta izenak modifikatzen ez dituzten hitzak, eta iii) morfologikoki bakunak (*as, ever, perhaps, rather, some*) edo konplexuak (*almost, already, somehow, furthermore, indeed*) izan daitezkeen beste zenbait elementu. Bestalde, kanpoan uzten dituzte denbora-adberbiotzat hartu izan diren asko (*today, yesterday*), preposizio itxura duten *outside* bezalakoak eta determinatzailetzat jotzen dituzten *much* eta *little* bezalakoak. Hala, zer den adberbio eta zer ez erabakitzeko erabiltzen duten irizpidea zera da: *-ly* adberbio batez ordezkaturia izan ahal izatea.

Azterketa honek, euskararako erakutsiko dudanez (3.7. eta 3.8. ataletan), adberbioak aztertzerakoan sortzen diren zenbait arazo saihesten ditu, hala nola preposizioak barne hartzen dituzten hitzak zein denbora adierazteko determinatzaile-sintagma modura ere ager daitezkeenak nola aztertu (hala nola *outside* edo *yesterday*, hurrenez hurren). Dena dela, esan gabe doa, egileok ematen duten definizioak, ingelesari soilik dagokion irizpide bat ezartzeaz gain, *-ly* adberbioak definitu gabe uzten dituela, horrela adberbioaren beraren definizioari dagokion auzia konpondu gabe utziz.

Gaztelaniari dagokionez, Bosque eta Demonteren (1999) gramatikan, adberbioa modifikatzen duenaren arabera definitzen da, printzipioz: «Adberbioa aditza (edo perpausa), adjektiboa edo beste adberbio batzuk modifikatzen dituen hitz mota bezala definitu ohi da [...]»⁵. Alabaina, segidan zenbait adberbiok beste hitz mota batzuk ere modifika ditzaketela gaineratzen da, hala aurretik emandako definizioa kolokan jarriz (Pavón Lucero, 1999: 567). Horrekin batera adierazten da adberbio gehienek hitz bakarrean jaso ohi dutela preposizio eta juntagailuen *harreman-balioa* zein haiekin batera ageri den DS edo perpausaren balio lexikoa. Hemen ere ez da inolaz ere argi gelditzen zer modifikatzen duen adberbioak, baina inplizituki besterik ez bada ere, uler daiteke adberbioek ez dutela, orokorrean, izena modifikatzen. Bestalde, iradokitzen da adberbioaren ezaugarri bereizgarria dela hitz bakarra osatzea. Gainerakoan, modifikazioa aipatzen bada ere, onartu egiten da adberbioak osagarriak izan daitezkeela (Pavón Lucero, 1999: 567).

Beste alde batetik, RAEren gramatika berrian (Real Academia eta beste, 2009: 2285-2295) adberbioen atalari eginiko sarreran (30.1 atala), zuzenean heltzen zaio kategoria hau definitzeak dakarren arazo teorikoari. Hala ere, gramatika-kategoria hau teoria zahar eta moderno gehienetan erabili denez, ontzat ematea erabakitzen da, definizio zehatzik gabe bada ere. Hortaz, adberbioak honela definitzen dira: aditzak, adjektiboak, adberbioak eta horiek guztiek osatzen dituzten *multzo sintaktikoak* modifikatzen dituzten hitzak dira, eta kasu batzuetan, eragina

4. Jatorrizkoan: «However, the words that can modify verbs can also modify adjectives and other adverbs [...]».

5. Jatorrizkoan: «El adverbio se suele definir como la clase de palabras que modifica al verbo (o a la oración), al adjetivo o a otros adverbios [...]» (1999: 567).

izan dezaketenak baita izen, izenordain eta preposizioei dagozkien multzoetan eta perpausetan ere. Aipatzekoa da definizio horretan ez dela ahaleginik egiten izena edo izenaren eremua definitzitik kanpo uzteko, Huddleston eta Pullumenean (2002) eta Bosque eta Demonerenean (1999) ez bezala. Hortaz, modifika ditzakeen kategorien aldetik, ezaugarri bereizgarririk gabe gelditzen da adberbioa.

Laburbilduz, atal honetan eztabaidatu ditudan lanei begiratuta, argi dago, adberbioak guztiz irizpide desberdinekin definitu izan direla eta beraz, gramatika batetik bestera *adberbio* deiturapean jasotzen diren elementuak ez datozela bat hainbat alderditan. Aztertu ditudan lanek adberbioari ezaugarri komunak egozten badizkiote ere (hitz bakarra osatzea, eskuarki), ez datoz bat ebazterakoan esanahi lexiko beregaina izatea erabakigarria ote den. Batzuetan hizkuntzaren bereizgarriak diren ezaugarri oso zehatzak erabiltzen dira adberbioak bereizteko, hala nola *-ly* adberbioen bidez ordezkatuak izan ahal izatea ingelesez, edo inflexiorik batere ez hartzea gaztelaniaz. Huddleston eta Pullumen (2002) eta Real Academia eta besteren (2009) gramatiketan identifikatu eta onartu egiten da kategoria hau lausoegi edo zirkularki definitzeko arriskua, baina ez zaio inongo konponbiderik ematen. Aztertu ditudan bi hizkuntzotan sortzen diren arazoak beste hainbat hizkuntzatarata ere zabaldu daitezke, Ramat eta Riccaren (1994) lanean egiazta daitekeen bezala.

2.2. Adberbioa euskararen gramatika-tradizioan

Behin agerian geratu direnean beste tradizioetan adberbioaren definizioak sortzen dituen gorabeherak, arazo horiek euskararen gramatiketan nola islatzen diren aztertuko dut atal honetan. Horretarako, atal honetan zein ondorengoetan, berrikuspena XX. mendetik aurrerako euskal gramatika behinenean azterketan oinarrituko dut: Azkue (1925), Lafitte (1944), Villasante (1974), *Euskararen Gramatika Lehen Urratsak - EGLU I* (Euskaltzaindia 1991, aurrerantzean EGLU), Hualde eta Ortiz de Urbina (2003), De Rijk (2008) eta *Sareko Euskal Gramatika - SEG* (Salaburu eta beste 2011-2019, aurrerantzean SEG).

Oinarritzko definizioari dagokionez, euskarazko gramatiketan ere adberbioa modifikatzen duenaren arabera definitzen da, printzipioz. SEGen arabera, gainera, ezin da bestela egin: «Adberbioaren definizioa, beraz, ez da sortzen berez dituen ezaugarrietatik, ukitzen dituen osagaien motagatik baizik». EGLUn (1991: 311), esate baterako, esaten da adberbioa «aditzari laguntzen berezko zeregina duen hitz klasea» dela. Horrekin batera, beste zenbait ezaugarri aipatzen dira: i) esaldiari albotik eransten zaiola; ii) kendu nahiz jarri, esaldiaren oinarritzko esanahia ez duela aldatzen, eta iii) behar adina erants daitezkeela (EGLU I, 1991: 309-312). Alabaina, hemen ere, hasieran argia lirudikeen definizioari ñabardurak gaineratu behar zaizkio: SEGez ohartarazten duenez, «perpausaren osagai askoren esanahia uki dezaketelako: aditza (*lasterka etorri*), adjektiboa (*aski ederra*), adberbioak (*arrasongi*), eta abar» eta batzuetan, aditzaren nahitaezko osagarriak diruditelako (**ondo jantzi da bezalakoetan**).

Bestalde, beste hizkuntza batzuetarako, eta bereziki gaztelaniarako, azpimarratu izan da adberbioak aldagaitzak izan ohi direla, alegia, ez dutela kasu-marka, pluralgile edo bestelako markarik hartzen. Ezaugarri horren inguruan euskal

gramatikek (Azkue, 1925: 454, Euskaltzaindia, 1991: 312-314, SEG, 2011-2019) zera azpimarratu ohi dute, ezaugarri hori ez dela guztiz betetzen euskaraz *adberbio* deitu zaien hitzetan. SEGek seinalatzen duenez, adberbiotzat hartzen baditugu *omen* bezalako partikulak (partikula modalak) eta *bail* bezalakoak, esan dezakegu horiek guztiz aldaezinak direla. Ordea, bestelako adberbioetatik askok postposizioak har ditzakete, Azkuek (1925: 454-455) jadanik nabarmendu zuen moduan. Eztabaidarik ez dago adberbioek ez dutela mugatzailerik hartzen (ez badira nominalizatu *geroa* bezalako hitzetan) eta ez dutela kasu-markarik hartzen. Ostera, *-ko* atzizkia hartzen dute izenak modifikatzeko (*biharko bazkaria*), eta leku-postposizioak ere har ditzakete (*atzotik, gaurdaino*), haien semantikak horrelakorik onartzen badu. Adberbio batzuek graduatzaileak ere har ditzakete, adierazten duten nozioa graduagarria baldin bada, bederen: *beranduegi* baina **biharregi*.

Adberbioen morfologiari begira, EGLUn (Euskaltzaindia, 1991: 315-316) honako sailkapena ematen da: adberbioak izan daitezke bakunak, eratorriak (*-ki, -ka, -ro, -to, -ik, -kari* eta *-la* atzizkiez osatutakoak biltzen ditu) eta konposatuak (*edonon, nolana*ren gisakoak, baita *herenegun* bezalakoak ere). SEGen, beste multzo bat gehitzen da: «Adberbio gisa erabilitako bestelako hitz»ena (*gustura, ondoan* edo *hemen* bezalakoak).

Funtzioari begira, hainbat mota sailkatu izan dira (SEG, 2011-2019). Perpausaren eremua modifikatzen dutenen artean bereiz daitezke: denborazko adberbioak, lekuzkoak, aspektualak, adberbio pragmatikoak (*zinez*), loturazkoak edo ilatiboak (*gainera, ondoren*), iritzizkoak edo ebaluatzaileak (*zorionez*), modalak (*seguraski*), subjektuari zuzendurikoak (*bortizki*), hiztunari zuzendutakoak (non bi guneko predikazioa egiten den hiztunaren eta ekintzaren ganean: *harrigarriro, ezustean*) eta «domeinuzkoak» deitu izan direnak (*politikoki* erakoak, non adberbioak proposizioa zer domeinu edo eremuren barruan ulertu beharko genukeen zehazten duen). Aditzaren eremuari dagozkien artean, aitzitik, multzo hauek bereizten dira: kuantifikatzaileak (*asko, arras*), moduzkoak (*ondo, argiro*) eta erresultatiboak (*zeharo, osorik*).

Horrekin batera, badago euskal gramatika-tradizioan aipatu beharreko berezitasun bat. EGLUn aurkitzen dugun sailkapenean, *adberbio* labelaren azpian bi mota bereizten dira: batetik *aditzondoak* eta bestetik *adizlagunak*. Aditzondoak dira, oro har, beste hizkuntza batzuetan, eta baita gaia euskaraz aztertu duten gainerako lanetan ere (Azkue, 1925; Lafitte, 1944; Hualde eta Ortiz de Urbina, 2003; Elordieta, 2003; De Rijk, 2008; SEG, 2011-2019), *adberbio* izenez ezagutzen diren hitzak. Adizlagunak, bere aldetik, *postposizio aske* edo *postposizio itsatsi* deitu direnen bidez osatutako elementuak dira, alegia, beste hizkuntza batzuetan *adposizio-sintagmatzat* hartu direnak, hain zuzen⁶.

Multzokatze hori, agerikoa denez, gramatika berean *adjektibo* kategoriarekin egiten denaren paraleloa da. Horren arrazoia da EGLUn adberbioen eta adjektiboaren sistemen arteko parekotasun morfologikoa azpimarratu nahi dela (Euskaltzaindia, 1991: 309-310). Hala, gramatika honetan, adjektiboaren barruan ere bi multzo daude:

6. *Adposizio* deiturapean postposizioak eta preposizioak sartzen dira, eta baita beste hizkuntza batzuetan aurki ditzakegun *zirkunposizio* edo *anbiposizio* bezalakoak ere.

alde batetik *izenondoak*, berez izan daitezkeenak izenaren laguntzaile, eta bestetik *izenlagunak*, izenari lagundu ahal izateko postposizioaren bat behar dutenak.

(1) Etxeko txakur txikia.

EGLUren deiturei segika, goiko sintagman, *etxeko* izenlaguna litzateke, *-ko* postposizioa hartzen baitu, eta *txikia* aldiz, izenondoa. Halaber, EGLUK dio (Euskaltzaindia, 1991: 309), izen-sintagma (IS) batzuk postposizio baten beharrean daudela «adberbio zeregina» betetzeko (adizlagunak) eta beste hitz batzuek, berriz, elementu autonomo gisa bete dezaketela zeregin hori (aditzondoak).

(2) a. Jokalariak *eskuaz* jo du pilota.

b. Jokalariak *gogor/astiro* jo du pilota.

(2a) adibidean, *eskuaz* adizlaguntzat jotzen da EGLUren sailkapenean, eta (2b)-ko *gogor* edo *astiro*, aldiz, aditzondotzat. Bi multzoak, hala ere, *adberbio* deitura orokorraren barruan sailkatzen dira gramatika horretako terminologian.

Aipagarria da EGLUK *adizlagun* deitzen dituen guztiak sartzen direla SEGek *adberbio gisa erabilitako beste hitz* deitzen duen multzoan. SEGeko deitura berezi horrek ulertzea ematen du hitz horiek ez direla definizioz adberbiotzat sailkatzen direnak; ez direla, nolabait esan, adberbio prototipikoak, erabilera hori jasaten duten *bestelako hitzak* baizik (zehazki postposiziodun izenak). Implizituki, beraz, SEGek benetako adberbiotzat jotzen dituenak EGLUK *aditzondo* deitzen dituenak dira.

Hautu terminologiko eta kontzeptual hori gehiago lerratzen da nazioarteko gramatiketan erabiltzen den ereduarekin, non, *adberbio* kategoria desberdindu egiten den *funtzio adberbialetik*. *Adberbialak* izan ahal dira beste kategorietako hitzak ere, baldin eta aditzaren edo perpausaren modifikatzaile gisa jokatzan badute. Deitura horrek, baina, funtzioari egiten dio erreferentzia, ez berez, kategoriari. Horrela ikusita, EGLUK erabilitako terminologia nahasgarria suertatzen da, nazioarteko lanetan *PS adberbiala* izendatuko litzatekeena, hau da, EGLUK *adizlagun* deitzen duena, adberbioen sailean sartuko bailitzateke, horrela funtzioa eta kategoria nahasiz.

Berezitasun horren arrazoia da kategoria bereizteko irizpidetzat *hitz bakarra*⁷ osatzea hartu dela. Baina, ondo dakigun bezala, euskaraz ez dago argi hitz bakartzat zer hartu, irizpideen arabera, hitz bakarra izan daitezkeelako baita hainbat elementu postposiziodun ere, nahiz eta barne-egitura konplexuagoa izan. Adibidez, euskaraz, ohikoena da hitz bakartzat hartzea *etxerantz* edo *garaiz*, barnean *etxe* + *-rantz* edo *garai* + *-z* osagaiak bereiz ditzakegun arren, gutxienez. Horregatik, gaur egun, beste zenbait lan eta gramatikatan (Zabala eta Odriozola, 1994; Hualde eta Ortiz de Urbina, 2003; SEG, 2011-2019) banaketa hori baztertu egiten da adjektibo zein adberbioentzat, euskaraz bakarrik zilegi diren kategoria idiosinkrasikoak saihesteko.

Dena dela, SEGen seinalatzen denez, kasu honetan intuizio interesgarri bat gordetzen du adizlagun/aditzondo sailkapenak; hain zuzen, PSek eta adberbioek

7. *Hitz bakarrarekin* ez dut esan nahi *hitz bakuna*. Eratorpen bidez osatutakoak ere hitz bakartzat hartzen dira EGLUren (1991) sailkapenerako, eta beraz, izenondo/aditzondotzat, baina ez hala postposizio bidez osatutakoak. Kontu hau aipatua ageri da jadanik Zabalen & Odriozolaren (1994: 529) lanean.

sail bakarra osa dezaketela, biek modu bertsuan jokatzeko baitute: «Postposizioek eta adberbioek sintagma mota bera osatzen dute, nahiz ez den erraza sintagma horri dagokion izena aurkitzea, ez eta barneko egitura zein den ongi zehaztea ere». Izan ere, bertan argudiatzen denez, PS askok eta adberbioek banaketa bera dute eta funtzio zirkunstantzial bera betetzen dute. Terminologia desberdinarekin bada ere, SEGen azalpenetik segitzen da elkarrekin tratatu beharko lirakeela EGLUK *adizlagun* eta *aditzondo* deitu dituenak, alegia, postposizio-sintagmak eta adberbioak.

Beste alde batetik, adibide zehatzetara jotzen dugunean, ikus daiteke bi kategorien arteko muga ez dela beti argia. Izan ere, *bihar* eta *aski* adberbio gisa hartzen dira hiztegietan (*Euskaltzaindiaren Hiztegia, Elhuyar*), baina baita *orduan* eta *nahiko* ere. Batzuen eta besteen arteko desberdintasun bakarra da, etimologikoki, azken bietan postposizio bat antzeman daitekeela: *ordu* + *an*, *nahi* + *ko*, baina hau oharkabean ere igaro daiteke, ez baitu ematen, aspalditik behintzat, bi elementuen esanahia konposizionalki ulertzen dugunik; hots, hiztunak ez du kontzientziarik bi atalen esanahi beregainak konbinatzen ari denik. Horren ordez, konposatuaren esanahia bakuna delako irudipena du.

EGLUK (1991: 317-318) dagoeneko heldu zion gai horri adierazi zuenean hiru *adberbializazio-maila* bereiz daitezkeela⁸. Lehenik eta behin, adberbializazioa erabat gauzatu duten hitzena: dela historikoki kasu-marka (edo postposizio) baten gainean eratu baina gaurko hiztunek sumatzen ez dutelako (*aurten*, *noiz*) edota atzizkia agerikoa izanik ere, esanahi berezia hartu dutelako (*gainera*, *berriz*). Bigarrenik, adberbializazio-bidean daudenak, hots, «estereotipaturik» erabiltzen direnak, hala nola *ostean*, *gustora* edo *gora*. Hirugarrenik, «kasu-marka eta guztiko izenki garbi irauten dutenak» (*lagunarekin*, *mendira*), hots, PS gisa interpretatzen ditugunak, beste adiera gehigarririk gabe. Askotan, beraz, ematen du bi kategorien arteko desberdintasuna ez dela hainbeste osaera morfologikoan oinarritzen, baizik eta haren interpretazio konposizional edo lexikalizatuagoan. Argitu beharrekoa, ordea, zera da, funtzio amankomun hau, *adberbiala*, kategoria bereizi bat izendatzeko lain ote den, edo *adberbioen* beharrik gabe, kategoria desberdinetako hitzei funtzio adberbiala egotzi ahal zaien, haien kategoria aldatu gabe.

Hauek guztiak kontuan hartuta, ezin esan daiteke euskaraz irizpide argiegirik dugunik adberbioak bereizteko. Aitzitik, badira proposamenak PSak adberbioekin batera sailkatzeko, dela EGLUren (1991) *adizlagun* kategoria bereziaren bitartez, edo, berrikiago SEGek proposatu bezala⁹, biak multzo bakarrean elkartzuz. Izan ere, EGLUn iradoki zen bezala, egun gramatikek bi kategoriak bereizteko darabiltzaten irizpideak, funtsean morfologikoak izan nahi duten arren (hitz bakarraren eta izen + postposizio taldearen aurkakotasuna), oso lotuta daude lexikalizazio-mailarekin, eta mailen arteko mugak nahiko lausoak dira gehienetan.

8. Egia esan —eta EGLUK hau seinatzen ez duen arren—, EGLUren terminologia onartzen badugu, *adberbializazioa* bera *adizlagun* izatetik *aditzondo* izatera igarotzeko prozesua litzateke eta ez horrenbeste *adberbio* bilakatzeko prozesua, deiturak ulertaraz dezakeen bezala.

9. Esan beharra dago SEGek planteamendu hori teorikoki proposatzen duela, baina ez diola gero aplikatzen lanean zehar erabiltzen duen sailkapenari. Bertan diotenez, «aurkezpena argiagi aurkeztu ahal izateko», bereiz ematen dira adberbioak eta PSak.

3. Adberbioak multzokatzen

Atal honetan, *adberbio* deitura jaso duten hitzen sailkapen bat egingo dut, mota bakoitzaren inguruko xehetasun gramatikalak aurkeztuz eta sailen arteko desberdintasun eta antzekotasunei arreta jarriz, guztiak kategoria bakarraren barruan sailkatu ditzakegun argitu nahian.

Multzo hauek osatzean, beraz, irizpide morfologikoari baino ez diot erreparatu. Hau ez da adberbioak sailkatzeko biderik ohikoena, nahiz eta badagoen halako sailkapenik, adibidez Huddleston eta Pullumen (2002: 565-570) lanean. Kasu honetan, ordea, ezinbestekoa iruditzen zait hitz hauen azterketa formalari ekiteko, ikuspegi formal horrek erabakiko baitu, azken finean, adberbiotzat hartuak izan diren hitz hauek guztiak multzo berean bil daitezkeen. Hortaz, kontuan hartu dut hitzaren barnean egitura konplexuagorik soma ote daitezkeen edota beste kategorietan sailkatu izan diren elementuen itxura bera ote duten. Horren arabera, multzo hauek bereizi ditut¹⁰: i) adjektiboa + *-kil/-to/-ro* egiturakoak; ii) *-la* atzizkiarekin osatutakoak eta erakusleak: *horrela, honela*; iii) *-rik* eta *-ta* partizipioak: *oinutsik, harrituta*; iv) *-ka* atzizkiarekin osatutakoak: *arrastaka, isilka*; v) adjektibo huts itxurakoak: *azkar, zehatz*; vi) IS bakun itxurakoak: *egun, antza*; vii) PS itxurakoak: *orduan, itxuraz, gainera, aitzitik*; viii) hitz bakun itxurakoak: *gaur, atzo*. Banaketa honek, esan bezala, hitz hauen egiturazko azterketa erraztu nahi du, hau da, ustez behar metodologiko bati erantzuten dio. Ordea, ez du inondik ere behin betikoa izan behar eta multzo bakoitzean sakondu ahala, bestelako banaketak sor daitezkeela agerikoa iruditzen zait.

3.1. Adjektiboa + *-ki/-to/-ro*

-ki atzizkiak, euskararen hainbat gramatika-lanetan adierazten denez (Lafitte, 1944: 36, 155; Villasante, 1974: 96-100, Hualde & Ortiz de Urbina, 2003: 193, 347-348; De Rijk, 2008: 235-237), oinarrian adjektiboak hartzen ditu eta aditzaren edo perpausaren modifikatzaile gisa jokatzeko duten hitzak eratzen ditu. Alabaina, ez ditu adjektiboen edo adberbioen modifikatzaileak sortzen.

Ingeleseko *-ly* eta gaztelaniazko *-mente* atzizkiek euskaraz duten baliokidetzat aurkeztu ohi da *-ki* atzizkia. Hau da egungo euskararen emankorra den atzizki bakarra, nahiz eta ez den hizkuntza erromantzeetako *-mentel/-ment* edo ingelesezko *-ly* beste testuingurutan erabiltzen. Villasantek (1974: 97) adierazi zuen moduan: «No todos los adverbios en “mente” se expresan en vasco con *-ki*. Cuando el tema es un sustantivo se expresan comúnmente por medio del caso instrumental de declinación», eta adibidetzat ematen ditu: *hitzez, buruz, eskuz*¹¹. Baieztapen horrek iradoki dezakeenaren kontra, kontua ez da gaztelaniaz edo ingelesez *-ly/-mente-k*

10. Zenbaitetan hala aipatu izan diren arren, lan honetan ez ditut adberbiotzat hartu *gutziz, oso* bezalako kuantifikatzaileak, *omen, al* bezalako partikula modalak eta *bail/ez* tankerako hitzak, hemen aztertuko ditudan hitzez guztiz bestelako jokabidea dutelako, SEGen bertan azaltzen denez, ez baitute inolako modifikatzailearik hartzen, eta askotan, ezin dira pilatu.

11. Berrikusle batek ohartarazi bezala, aipagarria da *-kin* komitatiboa ere aurkitzen dela funtzio adberbialean (ohikoa baita komitatiboa eta instrumentala antzeko funtzioetan aurkitzea). Landuccioren hiztegiaren ageri zaigu, adibidez, *-mente* hitz baten baliokide bezala: *artificialmente, artificioquin*. Hau iradokigarria izan daiteke, Manterolaren (2015: 469, 478 oin-oharra) lanean proposatzen baita *-kin* komitatiboaren jatorria bera *-ki + -n* izan daitekeela, eta beraz, bi atzizkiek etorki amankomuna izan dezaketela.

izen bat har dezaketela oinarrian, baizik eta hizkuntza horietan izenetatik eratorritako adjektiboak ohikoagoak direla, eta horiek osatzen dute *-mente* hitzentzat oinarria: *verbo > verbal > verbalmente (hitzez), mente > mental > mentalmente (buruz), mano > manual > manualmente (eskuz)*.

Era berean, zenbait gramatikagilek adierazi dute (Lafitte, 1944: 155; Villasante, 1974: 96; De Rijk, 2008: 237) badirela kasu gutxi batzuk euskaraz non izen bati atxiki zaion *-ki* atzizkia: *anaiki, gizonki, maisuki*. Horrekin batera, Villasantek (1974: 96) eta De Rijk (2008: 237) ohartarazten dute izen asko ager daitezkeela *-ki*-ren oinarrian instrumentalarakin ageri badira: *artezki, dolorezki, egiatzki*. Esan beharra dago forma horiek gehienbat Iparraldeko tradizioa mugatzen direla. Batzuek hedadura handia dute (hala nola *egiazki*), baina gehienak testu klasikoetan (XVI-XVIII. mende artekoetan) lekukotzen dira nagusiki. Kasu horietan, Villasantek (1974: 100) dioenez, instrumentalak berez iradokitzen du funtzio adberbiala, eta hain da horrela, non askotan alternantzia askean egon daitezkeen *-ki* atzizkidun eta gabeko formak: *artez/artezki, dolerez/dolorezki*.

Azkenik, aipatu behar da EGLUK (1991: 333) ohartarazten duen moduan, *-ki* atzizkia aditz-erroari ere erants dakiokela modu-esanahiarekin: *ibilki, joaki...* Laffiteren (1944: 156) aburuz, egitura horiek beste hizkuntzetako partizipio absolutuarekin pareka daitezke. Erabilera horretan, badu antzekotasunik *-ka* atzizkiarekin (ikus 3.5. atala), hori ere aditz-erroari atxiki ohi baitzaio maiz.

Bestalde, esan behar da *-ly/-mente* bidez eratutako hitzentzat egokiak diren zenbait testuinguru sintaktiko ere ez direla zilegi euskarazko *-ki* hitzentzat, hala nola maila-balioa (3a), adjektiboen modifikazioa (3b) edo erabilera pragmatikoa (3c):

- (3) a. Completamente perdido. / #Osoki galdua.
- b. *Claramente* falso. / **Argiki* faltsua.
- c. *Happily*, Fred is not coming. / **Pozki*, Fred ez dator.

Horrez gain, ematen du hizkera batzuetan beste batzuetan baino emankortasun handiagoa duela atzizki horrek. Zehazki, ekialdeko hizkerek testuinguru gehiagotan erabiltzen dute mendebaldekoek eta erdialdekoek baino (De Rijk, 2008: 238). Dena dela, SEGen arabera, modifikatzaileak *-ki*-ren bidez sortzeko estrategia zabaltzen ari da gaur egungo prosan eta hala sortutako hitzak lekua hartzen ari zaizkie postposizioen bidez eratutakoei (*erraz/errazki, itsuan/itsuki*) edo adjektibo huts modura adierazitakoei (*apall/apalki esan zion*). Aurrerantzean, joera horren nondik norakoak xehekiago zehaztea interesgarria izan liteke.

Hala ere, aipatu beharra dago bestelako atzizkiak ere erabili izan direla testuinguru berean, gaur egun hitz batzuetan soilik ihartuta dauden arren: *-ro, -to* eta haien konbinazioz osatutako *-kiro* eta *-roki*. Horietako batzuek eremu dialektal murriztagoa hartu dutela ematen du, adibidez, *-to* mendebalde zabaleko euskarako hitz batzuetan baino ez da lekukotzen: *ederto, ondo*¹², *txarto, zatarto* (SEG, 2011-

12. Zalantzarik gabe, *ondo*-ren eremu dialektala mendebaldetik harago doa. Dena dela, hitz gutxi dira banaketa hau dutenak: *ondo, hobeto* eta, agian, *egundo*. Azkuek (1925) ohartarazi zuen *ondo* hitzak gipuzkeraren eremua hartua zuela, eta handik, estandararen bidez, azkenaldian hedadura handia izan du (De Rijk, 2008: 233). Hala ere, tradizioz, ekialdeko egileek *ongi, onki* erabiltzen dute.

2019, De Rijk, 2008: 233) eta *-roki* bidez osatutako hitzak *-ro* atzizkiarekin osatutako hitzek ekialdeko hizkeretan hartzen duten aldaera da (De Rijk, 2008: 235). *-kiro*, aldiz, *-ro* atzizkia kontsonantez bukatutako adjektiboak atxikitzean agertzen da gehienetan, *-ro*-ren alomorfo bat da beraz: *samurkiro*, *epelkiro*. Zenbaitetan, baina, bokalez bukatutakoetan ere ageri da, analogiaz-edo: *emekiro*, *handikiro*.

-ro behiala euskalki guztiei zegokien atzizkia omen zen (Villasante, 1974: 117, De Rijk, 2008: 233-235), gaur egun Hegoaldean soilik aurkitzen dugun arren. Esan bezala, oinarrian, bokalez bukatutako adjektiboak baino ezin ditu hartu, eta horietan, *-ki-k* ez bezala, bokal-aldaketa eragiten du: *eme* > *emaro*, *luze* > *luzaro*. Orobat, *-ro*-rekin ere badira zenbait kasu non oinarrian izena hartzen den: *oparo*, *adiskidero* (De Rijk, 2008: 234). Azkueren (1925: 240-241) arabera indartsu dagoen arren, egitura ihartuez harago, ez du ematen egun emankorra denik.

Kontuan hartuta gaur egun emankorra den atzizki bakarra *-ki* dela, hemendik aurrera atzizki horri baino ez diot arreta eskainiko. Hasteko, esan behar da, Fábregasek (2007) gaztelaniazko *-mente*-rentzat adierazi bezala, euskarazko *-ki-k* ere ez duela eratorpen-atzizki arrunt baten gisara jokatzeko. Berak aplikatutako zenbait testek euskaraz ere antzeko emaitzak ematen dituzte.

Alde batetik, *-ki* atzizkiak azken bokalaren galera eragin dezake bi silaba baino gehiagoko hitzetan, atzizki ugarik egiten duten moduan (De Rijk [2008: 234-235] *Major Apocope* deitzen duena): *itsusi* > *itsuski*. Hori, dena dela, ez da beti gertatzen: *nagusiki*. Bestetik, inoiz ez du bokal-aldaketarik eragiten (De Rijk *Minor Apocope*):

- (4) a. maite → maitale, maitagarri
- b. maite → maiteki

Era berean, atzizkiak berak ez du moldaketa fonologikorik egiten *n*, *l* aurrean, salbuespen bakarrarekin: *ongi*.

- (5) a. gizen → gizenki /*gizengi
- b. umil → umilki/* umilgi

Ebidentzia horrek iradoki dezakeena da zenbait atzizki ez bezala, *-ki* atzizkia ez dela hain aspaldi gramatikalizatu, edo hitzunez ez dutela hain gramatikalizatutzat hautematen, ez baitzikiote ondare zaharreko atzizkiei aplikatzen dizkieten arau morfo-fonologikoak aplikatzen. Horren alde pentsa liteke *-ro* atzizkia zaharragoa dela, eta horregatik, ikusi dugun moduan, aldaketa horiek eragiten ditu.

Horrekin batera, gaztelaniazko *-mente*-k bezala, *-ki-k* juntagailuarekin elkartutako bi adjektibo har ditzake (*zehatz eta osoki*), eratorpen-atzizki ohikoek ez bezala, zeinek atzizki bakoitzeko hitz bat onartzen baitute, baina ez bestelako operazio sintaktikorik jasan duen elementurik. Ebidentzia horrek ere zera iradokitzen du: *-ki* ez dela guztiz eratorpen-atzizki bat, eratorpen hutsezkoak diren atzizkiek baimentzen ez dituzten konbinaketak onartzen baititu. Guztiz gramatikalizatu gabeko atzizki modura ikus daiteke.

Semantikari dagokionez, Fábregasek (2007) gaztelaniazko *-mente*-rentzat iradoki bezala, esan daiteke *-ki* atzizkiak ere ez duela inolako ekarpen semantikorik egiten, kategoria-aldaketa gauzatzeko baino ez du balio. Izan ere, ez da erraza zehazten atzizki horrek zein harreman semantiko ezartzen duen oinarriaren eta eratorriaren artean: maiz *-ki*-dun elementuak ‘modu Adj batean’ (*emeki*: ‘modu eme batean’) edo ‘maila Adj-ean’ (*harrigarriki*: ‘maila harrigarrian’ *harrigarriki hazi da* bezalako egitura batean) esan nahi badu ere, askotan harremanak ezin dira horren erraz aurreikusi (Huddleston & Pullum, 2002: 565), bestelako esanahiak ere onartzen baititu: ebaluatzailea (*bortizki*), subjektuari zuzendutakoa (*egiazki*)...

Beraz, okerra litzateke pentsatzea atzizkiak beren-beregi gaineratzen duen esanahia moduzkoa dela. Horren ordez, Fábregasek *-mente*-rentzat iradoki bezala, *-ki* osagaiak kategoria aldatzen duen edo, zehatzago, adjektiboak perpauseko zenbait elementu modifikatzea baimentzen duen osagai gisa ikustea argigarriagoa litzateke. Dena dela, esan bezala, euskaraz, A, AS edo Perp eremua baino ez dute modifikatzen hitz hauek, ez ditugu adjektiboak ez beste adberbio batzuk modifikatzeko lanetan aurkituko.

Hortaz, *-ki* atzizkiak, eta baita haren baliokide diren *-to* eta *-ro*-k ere, badituzte zenbait ezaugarri bereizi egiten dituztenak eratorpen-atzizki arruntetatik, eta esan moduan, ez du ematen berezko semantikarik dutenik. Nagusiki, oinarriaren konbinaketa sintaktikorako aukerak aldatzen dituzte eta, beraz, adjektiboa izenaren eremua modifikatuzetik aditzaren eremua modifikatzera igarotzen da¹³. Semantikoki horrek aukera asko eskaintzen ditu, ebentuen zein hizketa-moduaren edo testuinguru pragmatikoaren inguruko ñabardurak gehitu baitaitezke. Datu hauek azaltzeko ikerketa ugari egin den arren (Baker, 2003; Fábregas, 2007, besteak beste) hemen berezitasun horien deskribapenean baino ez naiz geldituko.

3.2. *-la* atzizkia

Hainbat euskal gramatikak adierazten dutenez (Azkue, 1925: 238-239; EGLU, 1991: 316; Hualde & Ortiz de Urbina, 2003: 193; SEG, 2011-2019), *-la* atzizkiaren erabilera oso mugatua da; hain zuzen, erakusleetatik eta galdera-izenordainetatik eratorritako hitzetan aurkitzen da eskuarki: *honela*, *horrela*, *hola(n)*, *hala(n)*, *nola*, *zela(n)*, eta deiktikoak ez diren bi hitzetan: *bestela* eta *bezala*. Bizkaieraz *-lan* aldaera da ohikoena, inesiboaren marka pleonastikoarekin. Horrekin batera, aipatutako hitzetatik eratorritakoetan ere ageri da, jakina: *inola*, *nehola*, *ezelan*, *nolabait*...

Azkuek (1925: 238) adierazi zuenez, pleonastikoa den inesiboaz (*-n*) gain, beste hiru postposizio har ditzake atzizki honek: instrumentala (*-z*), inesibo mugagabea (*-tan*) eta alatibo mugagabea (*-tara*): *nolatan* (BN¹⁴, G, L), *nolaz* (GN, BN, Err,

13. Berrikusle batek ohartarazten du antzekoa dela *-ko* atzizkiaren funtzioa, baina aurkako noranzkoan. Izan ere, *-ko*-ren bitartez adberbioak adjektibo bilaka daitezke, hau da, izenaren eremua modifikatzen duten elementuak izatera igaro daitezke.

14. Euskalkiei erreferentzia egiteko ohikoak diren laburdurak erabili ditut: BN: behe-nafarrera, G: gipuzkera, L: lapurtera, GN: goi-nafarrera, Err: erronkaria, Zar: zaraitzuera, B: bizkaiera. Dialektologia datu hauek Azkueren (1923) lanetik atera ditut, eta berak euskalkientzako erabilitako sailkapen eta terminologiari dagozkio.

Zar), *bestelatara* (B). Baina zehaztu behar da kasu horiek nahiko bereziak direla, lexikalizatutako hitz batzuetan soilik gertatzen direnak.

Proposatu izan da *-la*, *-ra* alatiboaren forma zaharra dela (De Rijk, 2008: 241), kasu gutxi hauetan gorde dena. Hala balitz, zera genuke hemen, alatiboa moduzko esangura batera ekarria, hots, De Rijk (2008) proposatzen duenez, jatorrizko sintagma «honen era-ra» litzateke, gerora kontrakzioz *honela* bilakatu dena. Alatiboaren erabilera hau ez da guztiz ezezaguna, Azkuek (1925: 239) berak biltzen duenez, hainbat erabilera baititu alatibo arruntak moduzko balioarekin: batetik, 'modu' esanahia duten hitzekin *-ra* erabiltzen da: *modura*, *gisara*, *araura*. Baina, bestetik, modua adierazten duten hitz orokorragoekin ere alatibo mugagabea aurkitzen dugu: *honetara*, *bestelatara*, *edozetara*, *eratarra*, *iruntzietara*, *okerretara*... Proposamen horrek baditu zenbait arazo; izan ere, azken urteotan beste jatorri batzuk ere proposatu dira *-ra* alatiboarentzat, ez datozenak bat, halaberharrez, eratorpen horrekin. Horren inguruko berrikuspen baterako, irakur bedi Santazilia (2013: 257-261).

Horrekin batera, bada beste gogoeta etimologiko bat. Zenbait gramatikatan (De Rijk, 2008: 240-241; SEG, 2011-2019) iradokitzen da adberbioak eratzeko *-la* atzizki honek izan dezakeela loturarik perpausen konplementatzaile (menderagailu) den *-(e/a)la*-rekin. De Rijk (2008) adierazten duenez, sintaxi-teorian argudiatu izan da (Emonds, 1985) konplementatzaileak unibertsalki adposizioak direla, eta hala, *-(e/a)la*-k postposizio-estatusa duela proposatzen du De Rijk. Konplementatzaile horren etimologia, *-la* atzizki adberbiogileentzat proposatu zuen bera dela argudiatzen du, *-ra* alatiboaren forma zaharra, alegia. De Rijk gaineratzen du, *-ko* postposizioa gehitu ahal izateak proposamen horren alde egiten duela: *BilboRAKO autobusa*-ren egitura bera luke, jatorrian, *lapurtu dueLAKO susmoa* sintagmak. Bestalde, Ariztimuñok (2013: 54-56) proposatu du menderagailuaren jatorria *hala* 3. graduko moduzko erakuslean egon litekeela. Hori horrela izanik, *-la* atzizkia erakusleei atxikiko zitzaizen soilik, eta menderagailutzat gramatikalizatuko zena *hala* hitz osoa litzateke.

Azkuek (1925) ere egin zuen aintzat hartzekoa izan daitekeen gogoeta bat *-la* menderagailuaren inguruan. Egileak gogora dakar baditugula *ni(re)lako*a eta *ni(re)lango*a bezalako formak. Konparatiboetako *-lako* menderagailua ere, susma daiteke, adberbioetan aurkitzen dugun *-la* bera dela, *-ko* postposizioarekin. Azken batean, *bezalako* hitzak dakarren adiera bera dakar *nirelako*-k, moduzko adiera bat: *nirelako* = 'ni bezalako' = 'nire moduko'. *Bezalako* > *beza*⁻¹⁵ + *-la* + *-ko* deskonposa daitekeela argudia daiteke, *bezala* hitza ere ezagutzen baitugu. Era berean, *nola* moduzko galdekariak *nolako* izenlaguna sor dezake. Azkueren (1925: 239) argudiaketa honaino baino ez bada heltzen ere, esan daiteke, De Rijkenarenak (2008) antza duela zenbait puntutan: zantzuak daude uste izateko konparatiboetako *-lako* konplementatzailearen eta *-la(n)* moduzko atzizkiaren artean lotura bat dagoela, gutxienez jatorriari dagokionez.

15. *Beza*- erro horretarako De Rijk (2008: 241) proposatzen duen jatorria *ber-* da eta bilakabidea **berala* > *bezala* da, errotazismo disimilatorioaren bidez azaldua. Jatorria dena dela ere, argudioari eragiten ez diolakoan nago. Ohar bedi irakurlea * zeinuak hemen berreraikitako forma bati egiten diola erreferentzia, hizkuntzalaritza historikoan ohikoa denez.

Baina hain zuzen, *-la* atzizki honek gaur egun duen estatusa da argitzeko dagoena. Erakutsi dudan moduan, euskararen ohiko gramatikek adberbio-eratorle bezala aurkezten badute ere (2. atala), atzizki honek baditu alde batera utzi ezin diren zenbait berezitasun. Agerikoena, emankortasunik gabeko atzizkia dela, eta hitz kopuru oso txiki batean aurkitzen dena. Bigarrena, oinarrian ez dituela adjektiboak hartzen, 3.1. atalean aztertu ditudan atzizkiek ez bezala. Hortaz, atzizki honek ez du ahalbidetzen adjektiboek aditzaren, aditz-sintagmaren edo perpausaren eremua modifika dezaten; horren ordez, erakusleak, galdetzaileak eta antzeko esanahi deiktiko edo anaforikoa duten elementu batzuk moduzko esanahi batekin aditzaren/ aditz-sintagmaren modifikatzaile bihurtzea ahalbidetzen du. Ezaugarri semantiko bereziak dituzten hitzak sortzen dira modu honetara: gertaeraren nolakotasuna adierazten dutenak modu deiktiko edo anaforiko batean. Eta azkenik, bada argudio sintaktikorik ere atzizki hau aurrekoekin sailkatzerik ez dagoela argudiatzeko: *-la* atzizkiarekin sortutako hitzak erraz bilaka daitezke izen(-sintagma)ren modifikatzaile *-ko* postposizioa hartuta (6). Hori, ordea, ez da *-ki*-ren gisako atzizkiekin gertatzen:

(6) a. *Horrela* dantzatu zuen. / *Horrelako* dantza.

b. *Ederki* dantzatu zuen. / **ederkiko* dantza.

Aurretik esan bezala (2.2. atala), *-ko* atzizkia funtzio adberbialeko hainbat osagari gehitu ahal zaie adjektibo-balioa emateko, hau da ISaren modifikatzaileak sortzeko. *Atzo* bezalako hitz bakunek, *-ta* eta *-rik* atzizkiek osatutako partizipioek, *-ka* atzizkia hartzen dutenek eta postposizioz osatutakoek har dezakete; ez, ordea, *-ki*-z osatutakoek (Trask, 2003: 171). Trasken (2003) arabera, murriztapen horren arrazoia semantikoa da, adjektibo batetik eratorritako adberbio batek ez baitu adjektibo bihurtzeko mekanismorik behar, nahikoa du oinarritzko forma erabiltzea. Hala ere, aipagarria da *-ko* atzizkia gehitu ahal izatea leku-postposizioen ezaugarria ere badela. Hala, baditugu, *-ra*, *-rantz*, *-raino*, *-tik*, *-(e)n* postposizioekin batera, ISaren modifikatzaileak eratzen dituzten *-rako*, *-ranzko*, *-rainoko*, *-tikako*, *-engo*. Postposizio horiek erakusleen forma *oblikuoak* (De Rijk, 2008) deitu direnetara lotu ohi dira: *hon-a/hor-ra*, *hon-antz/hor-rantz*, *hon-aino/hor-raino*, moduzkoak bezala: *honela/horrela* eta ez **hauela*/**hurela*.

Beraz, sor daitekeen galdera da ea *-la* atzizkia postposizioa ote den. Nire ustez, ezin argudia daiteke gaur egun postposizio bat denik ere, ez baitu emankortasunik. Hiztunak ezin du hura modu beregainean konbinatzeko operaziorik gauzatu eta, hori horrela, esan behar dena da atzizki hau hitz zehatz batzuetan ihartuta aurkitzen dugula, gaur egun modua adierazteko hitz deiktikoak direnak eta hitz horien baitan baino ez dituela ikasten hiztunak, ez sarrera beregain baten gisara. Historikoki, behialako atzizki honen jatorria leku-postposizio batean legoke, orain aurkitzen ditugun lekukotasun gutxietan horren aztarnak aurkitzen baititugu: *-ko* hartu ahal izatea, eta erakusle eta galdetzaileekin elkartzea, eskuarki. Baina, jatorria gorabehera, hemen frogatu nahi izan dudana da ez dela egokia atzizki adberbio-eratorle gisa sailkatzea edo ez behintzat, *-ki*, *-to*, *-ro* eta antzekoekin batera.

3.3. *-rik* eta *-ta* partizipioak

Badira aditzetatik partizipioak sortzeko bi atzizki: *-rik* eta *-ta*. Gertakariaren garapena osorik bukatua dagoela adierazten dute, eta horregatik, sortzen dituzten hitzei partizipio erresultatiboak deitu ohi zaie.

Hala ere, partizipio erresultatiboak sortzeko erabiltzen den *-(r)ik* atzizkia, hurrengo atalean (§3.5.) berrikusiko dudan *-ka* atzizkiarekin batera, eratorpen-atzizkitzat hartu izan da (Azkue, 1925: 233-235; EGLU I, 1991: 315-316; SEG, 2011-2019). De Rijkek (2008: 912) *-(r)ik* atzizkia *-ka*-rekin kontrajartzen du, bere azalpenean [aditza + *-ka*] egiturak dinamikotasuna adierazten baitu, ekintza alegia, eta *-(r)ik*-ek, ordea, estatibotasuna edo egoera. Hala, *arrastaka* ekintza bat nola garatzen den adierazteko erabiltzen den modifikatzailea litzateke, baina *arrastaturik*, ekintza burutu eta gero, emaitzaren nolakotasuna adierazten duena.

Dena dela, argi dago funtsezko desberdintasun bat dagoela *-ka* bidez osatutako eta *-rik* (zein *-ta*) bidez osatutako hitzen artean: *-ka* bidez osatutakoek aditza modifikatzen dute (edo hala egin dezakete; honen inguruan, ikus 3.5. atala); *-rik* atzizkiarekin osatutakoek, ordea, beti modifikatzen dute argumenturen bat.

- (7) a. Pello *arrastaka* etorri da.
b. Pello *nekatu*rik etorri da.

Hala, (7a) adibidean, *arrastaka* hitzak ekintza nola garatu den adierazten du, nahiz eta, *arrastatu* dena, jakina, Pello izan. (7b) adibidean, ordea, *nekatu*rik hitzak ez du ezer esaten etortzeko erari buruz, baizik eta subjektuaren egoerari buruz, Pello nekata zegoela etorri zenean, beraz. Hortaz, ez dago zalantzarik *-rik* eta *-ta* atzizkiek kasu hauetan eratzen dituzten hitzak bigarren mailako predikatuak direla, eta ez, aitzitik, adberbioen gisara, aditza edo perpausa modifikatzen duten elementuak.

Dena dela, badira, partizipioez gain, atzizki honek har ditzakeen beste zenbait oinarri, De Rijkek (1998[1996], 2008) *stative adverbs* deitu zituenak sortzen dituztenak (*pozik*, *bakarrik*). Alde batetik, adjektiboak har ditzake, hala ere, zein adjektibo har dezakeen eta zein ez aurreikusterik ez dagoela eta zorizkoa izan daitekeela dio egileak. Eta alde horretatik, atzizki hau ez dela guztiz emankorra ondorioztatzen du. Izan ere, adjektibo guztiek ere ez dute atzizki hau hartzen; ez dira esaten, adibidez, **ederrik* edo **txarrik* (bai, ordea, *onik*). Beste alde batetik, zenbaki-izen ordinaleri ere atxiki ahal zaie (Laffite, 1944: 81): *lehenik*, *hirugarrenik*. Eta azkenik, gorputzaren edo gogoaren egoera adierazten duten zenbait izeni ere atxikitzen zaie: *aserik*, *baraurik*, *damurik*... eta baita, batzuetan, ihartutako izen-adjektibo elkarteei ere: *aho zabalik*, *esku hutsik*.

Horietan, pentsa liteke hartutako atzizkia ez dela erresultatiboak eratzeko bera. Gainera, batak zein besteak badute beste atzizki baten forma ere: partitiboko atzizkiarena, hain zuzen (*ez dago platerik* bezalakoetan aurkitzen duguna). Hipotesi bat izan daiteke, beraz, atzizki hau partitiboa bera dugula. Hori da, hain zuzen Lafittek (1944: 154) ematen duen azalpena. Baina ez dago argi zerk eragiten duen

adberbialetan zein erresultatiboetan partitiboa agertzea¹⁶. De Rijken (1998 [1996]) ustez, partitiboa litzateke soilik bigarren mailako predikatueta (erresultatiboetan) aurkitzen dena, baina ez hala *stative adverb* direlakoetan ageri dena. Gauzak horrela, De Rijkek (2008) adberbialetan ageri den atzizkia aparteko atzizki eratorle gisa aurkezten du. Hori hala bada, gogoan hartu beharko litzateke jada atzizki honek ez duela emankortasunik adberbialetan; izan ere, *-(r)ik* bidez erator daitezkeen modifikatzaile guztiak erresultatiboak dira gaur egun (Krajewska, 2013: 11).

SEGen aurkezten den azalpena aurreko bien erdibidean litzateke. Partitiboaren markak (*-ik* atzizkiak, beraz) bi funtzio dituela adierazten da: bata, determinatzailea, bestea adberbioak sortzekoa. Ikusi dugunez, adberbioak ez ezik, bigarren mailako predikatuak diren partizipio erresultatiboak ere sortzen ditu, eta horiek ez dira trukagarriak *-kil/-tol/-ro* atzizkiekin sortutako hitzekin.

Beraz, labur esateko, ez dago argi *-(r)ik* atzizkia adberbio-eratorletzat har daitezkeen, baina hala izatekotan, komeni da desberdintasuna egitea aditzak hartzen dituen *-(r)ik* atzizkiaren eta bestelako izenaren inguruko kategoriak hartzen dituen *-(r)ik* atzizkiaren artean. Izatekotan, azken hori litzateke adberbioak eratoritzen dituen atzizkia, baina horrek ez luke emankortasunik izango gaur egun.

3.4. *-ka* atzizkia

Euskararen ohiko gramatikek (Azkue, 1925: 235-236; Laffite, 1944: 156; Villasanté, 1974: 87-88; EGLU, 1991: 334; Hualde & Ortiz de Urbina, 2003: 193; De Rijk, 2008: 912-918; SEG, 2011-2019) eratorpen-atzizkitzat aurkeztu dute *-ka* atzizkia ere, hain zuzen, moduzko adberbioak eratoritzen dituen atzizkitzat. Hortaz, horien arabera, aditzaren eremuari dagozkion adberbioak sortuko lituzke.

Atzizki honek, baina, hainbat kategorია hartzen ditu oinarrian, SEGen azaltzen denez: izenak (*tiroka*), instrumentalarekin osatutako PSak (*barrezka*), adberbioak¹⁷ (*han-hemenka*), aditzoinak (*korrika*, *jaurtika*), zenbatzaileak (*banaka*, *binaka*) edo kuantifikazioaren erreferentziazat balio dezaketen izenak (*urteka*, *epeka*).

Kasu horretan ere oinarrian hartzen dituen kategorien multzoak aukeran heterogeneoegia ematen du atzizki bakarraz ari garela pentsatzeko. Hala, atzizkia bat bakarra ote den argitzeko, oinarri bakoitzari lotzean hari gaineratzen dion esanahia bera ote den ikusi behar da. De Rijkek (2008: 912-918), moduzko atzizki bakartzat aurkeztu bazuen ere, sailkapen zehatz bat egin zuen, *-ka* atzizkiak oinarrian hartzen duen hitzak denotatzen duenari eta eratorritako hitzak adierazten duen esanahiari begira. Sailkapen horretan eta SEGez aurkeztutakoan oinarrituta, nik ere honako banaketa hau proposatzen dut.

16. Krajewskaren (2013: 9-10) lanean proposatzen da bai partitiboak zein egungo erresultatiboak eta adberbialek *-rik* ablatiboaren forma zaharrean izango luketela jatorria. Dena dela, jatorriak ez du argitzen, halabeharrez, gaur egun atzizkietako bakoitza beregain aztertu beharrekoa den, edo, aldiz, guztiak partitibotzat har daitezkeen.

17. SEGen adberbiotzat sailkatzen diren arren, agian egokiagoa litzateke leku-postposiziodun izenak eta erakusleak esatea.

Alde batetik, zenbait hitzetan, *-ka* atzizkiak gertaera dinamiko bat adierazten duen aditzoina hartzen du oinarrian. Gertaera ez-telikoa bada, hots, bukaera-unerik aurreikusten ez duena, *-ka* atzizkiak dinamikotasun hori denboran luzatu egiten dela eta bukaera-unerik aurreikusten ez dela adierazten du, alegia, inperfektibotasuna gehitzen du. Ordea, aditzoinak adierazten duen gertaera telikoa bada, bukaera-unea inplizitu dakarrena, *-ka* atzizkiak errepikakortasuna gehitzen dio: *bultzaka*. Hemen gehitu daiteke, [IS + *egin*] egiturako izen askok ere *-ka* atzizkia har dezaketela: *musuka, eztulka*... Horietan ere, errepikakortasuna da azpimarratzen dena.

Oinarrian izen bat duten hitzen artean, badira, batetik, ekintza gauzatzeko erabiltzen den materiala edo tresna adierazten duten izenak. Halakoetan ere, sortzen diren hitzen balioa ekintza iteratiboarena da: *aizkoraka, aginka, zirika*. Dena den, Hualdek (2003) eta SEGek ohartarazten duten moduan, oinarrian dagoen izena ekintzan proiektatzen edo lekualdatzen den objektuaren izena ere izan daiteke: *harrika, ostikoka, ukabilka, txistuka*... Bestetik, zenbait hitzetan, oinarriko izenak leku bati egiten dio erreferentzia: *alboka, gibelka, inguruka*... Kontuan hartzekoa da hitz mota hori askotan mugimendu-aditzekin erabiltzen dela, eta gehienbat, mugimenduaren norabidea adierazten duela, berriz ere, mugimendu horrek ziklo errepikatuak dituela adieraziz. Adibidez, *inguruka* ibiltzea, itzuli bat baino gehiago egiten ibiltzea da, hots, itzulia egitearen ekintza behin baino gehiagotan burutzea.

Badira kasuak non *-ka* atzizkiak oinarrian zenbaki bat hartzen duen, balio distributiboarekin eskuarki: *banaka, hirunaka* (Lafitte, 1944: 81). Hualdek eta Ortiz de Urbinak (2003) adierazten dutenez, inesiboa hartuz ere horrelako batzuk osatzen dira: *banaka/banan-banan, binaka/binan-binan*... Egileok adierazten dute halaber, multzo berean sar ditzakegula zenbaki-izena ez diren baina neurriak adierazten dituzten beste izen batzuk: *taldeka, epeka*...

Horrekin batera badira neurri-izen batekin konbinatzen direnak ere, prozesu errepikakorra adierazteko: *apurka, pilaka, saskika*... Hemen, ekintza 'X beteko' neurrian behin eta berriro gertatu dela adierazten da:

(8) a. Sagarrak saskika ekarri zituen.

(= 'saski bete ekarri zuen lehenik, beste saski bete ondoren...')

Eta oso antzekoak dira, halaber, denbora-neurri hitz batekin konbinatzen direnak, hemen ere balio distributiboarekin: *aldika, urteka*... Halakoekin ere, goiko gauza bera adierazten da, kuantifikatzen dena ekintzaren denbora unitatea delarik.

Aditzei eta izenei ez ezik, PSei ere atxikitzen zaie atzizki hau eta bereziki instrumentalei: *barrezka egon, galdezka ibili, gainezka egin*... Beste postposiziorik ere egon daiteke: *atzeraka egin, beheraka etorri, goraka joan*... Egitura hauetako askotan, ordea, *-ka* atzizkidun hitzak ez du modifikatzaile-izaerarik, predikatua osatzen laguntzen du: *gainezka egitea* ez da gauzak egiteko modu bat, bere horretan gertaera bat baizik. Beste batzuetan, baina, hitz horiek izan dezakete modifikatzaile-funtzioa, adibidez, *barrezka galdetu zion* esaten badugu.

Adjektiboekin ere konbinatzen da atzizki hau: *isilka, handika, geldika...* Kasu horietan modu-balioa du, *-ki*-ren balioaren antzekoa. Era horretara sortutako hitzak, ordea, ez dira gehiegi, nahiz Iparralde zein Hegoaldeko tradizioetan dauden bilduta, batzuetan oso aspalditik. Adibidez, *Orotariko Euskal Hiztegiaren* arabera, *isilka* aurkitzen dugu Etxeberri Ziburukoaz geroztik (XVI. mendea) edo *geldika* Kardaberazen lanetatik aurrera (XVIII. mendea).

Azkenik, beste hitz batzuetan, *-ka*-k oinarrian hartzen duen hitz edo sintagma, izena edo besterik izan daitekeenak, *ahoskatutako adierazpen* ('utterance') bati egiten dio erreferentzia. Kasu horietan, *X-ka* = 'X esaka' dela esan daiteke, hots, 'behin eta berriro X esanez': *baiezka, otoika, berorika...* Kasu horietan, atzizkia oso emankorra da, ia edozeri lotuta uler dezake hiztunak, inferentziaz bada ere: *aieneka, jeiki-jeikika...* Argudia daiteke horrela sortuak direla baita SEGek aipatzen dituen sintagma konplexu osoak (*norgehiagoka, badagoka*) ere, nahiz eta batzuk, *norgehiagoka* bezala, nahiko lexikalizatu diren.

Aipagarria da goiko kasu horietako askotan, *-ka* atzizkiak gaineratzen duen balioa aspektuala dela, alegia, ekintza denboran zehar nola garatzen den ulertzen laguntzen duen esanahi gramatikalizatua gehitzen du. Gehienetan, Hualdek (2003) zein De Rijkek (2008) diotenez, gaineratzen duen balio zehatza errepikakortasunarena da, baina, De Rijkek iradoki bezala, aditzaren oinarriko esanahiaren arabera, imperfektibotasuna ere gehitu diezaioke.

Datu hauek guztiak aztertuta, esan daiteke auzitan jartzeko modukoa dela *-ka* atzizki bakartzat hartzeko joera. Maiz atzizki honekin sortutako hitzak predikatu konplexuagoen parte izaten dira: *ari izan, ibili, egin* bezalako aditzekin konbinatzen direnean eskuarki (*gainezka egin* bezalakoetan). Kasu horietan ez du ematen komeni denik hitz horiek adberbiotzat hartzea. Beste batzuetan, atzizkiak modu-esanahi bat dakar berekin, adibidez, adjektiboekin konbinatzen denean (*isilka*), baina sarritan, esanahi aspektual bat denotatzen du, bereziki errepikakortasuneko. Moduzkotzat jo izan diren hitzen artean ere badira zenbait oinarrian aditzoina edo gertakari bat iradokitzen duen izen bat dutenak, hala nola *eztulka etorri*. Argudia daiteke horiek ez dutela berez gertaera *nola* gauzatzen den azaltzen; aitzitik gertaerarekin batera aldi berean beste gertaera bat abian dela adierazten dute. Horiek horrela, zantzuak daude pentsatzeko, batetik atzizki honek sarrera desberdinak dituela, eta bestetik, denotatzen duen esanahia gehienetan ez dela moduzkoa. Dena dela, argi dago atzizki honek ikerketa sakonagoa behar duela, eta oraingoan ere ez dela guztiz zuzena *-ki/-to/-ro*-ren pareko atzizkitzat hartzea.

3.5. Adjektibo hutsak

Atzizkiz osatutako hitzez gain, bada beste multzo bat adberbiotzat hartu izan diren hitz asko biltzen dituena. Gramatika askotan onartzen da (gaztelaniarako Bosque eta Demonte (1999) eta Real Academia eta beste (2009), ingeleserako Huddleston & Pullum (2002) edo euskararako De Rijk (2008: 237-239) gutxi batzuk aipatzearen) aditzaren modifikatzaile-funtzioetan adjektibo itxura duten hitzak aurki daitezkeela, bestelako atzizkirik gabe. Hala, sortzen den zalantza da noiz esan

daitekeen modifikatzaile horiek adberbio direla eta ez adjektibo, horrelakorik esan badaiteke behintzat.

Esan behar da Bakerrek (2003) adjektibo eta adberbioen arteko antzekotasun asko direla erakusten duela. Hasteko, batzuek zein besteek kuantifikatzaile eta *maila-hitz* berak eta egitura konparatibo berak hartzen dituzte, (9a) adibidean ikus daitekeenez ingeleserako, eta (9b)-n euskararako:

- (9) a. *very proud* (Adj) / *very slowly* (Adb)
b. *oso harro* (Adj) / *oso astiro* (Adb)

Honi gehitu diezaiokegu, Zabalak eta Odriozolak (1994) adierazi bezala, adberbioek ere, euskarazko adjektiboek bezala, «konparaketazko eraikuntzetan parametro modura joka dezakete[la], *-ago*, *-en* edo *-egi* atzizkietariko bati loturik daudenean» (Zabala eta Odriozola, 1994: 530). Hortaz, esan dezakegu *argi*ago baina baita *goiz*ago ere.

Esan bezala, adjektibo itxurako hitz asko inolako atzizkirik gabe erabil daitezke aditzak modifikatzeko. Hori horrela da ez euskaraz bakarrik, baita beste hainbat hizkuntzatan ere. Orobat, askotan onargarria da adjektibo berak atzizkiarekin ematea:

- (10) a. They danced *slow*.
b. They danced *slowly*.
(11) a. Bailaban *lento*.
b. Bailaban *lentamente*.
(12) a. *Motel* dantzatzen zuten.
b. *Motelki* dantzatzen zuten.

Alabaina, galdetu beharrekoa litzateke ea bi formen arteko alternantzia horietan kontrasterik aurkitzen dugun. (12) adibidekoa bezalako kasuetan, adjektibo hutsak *-ki* bidez sortutako hitzekin alternantzian ager daitezke. De Rijkek (2008) ohartarazten du, gainera, Hegoaldeko hizkeretan ohikoagoa dela adjektibo hutsak ematea Iparraldean *-ki* bidez osatutako hitzak ematen diren leku berean.

Baina kontuan hartu beharrekoa da halaber, hainbat adjektibotan, *-ki* atzizkia kentzerik ez dagoela emaitza agramatikala izan gabe:

- (13) Osoki apurtu zuen. / *Oso apurtu zuen.

Beste batzuetan, De Rijkek (1998 [1996], 2008) seinalatzen duenez, *-ki* atzizkiak ezinbestean agertu behar du, eta kenduz gero, adjektiboa ez da interpretatzen aditzaren modifikatzaile gisa, baizik eta bigarren mailako predikatu gisan:

- (14) a. Beñat alai sartu zen gelara. (= Beñat alai zegoen gelara sartu zenean)
b. Beñat alaiki sartu zen gelara. (= Era alai batean sartu zen)

Beraz, hiru adjektibo mota genituzke: *-ki* hartu edo ez hautazkoa (edo hizkeraren araberakoa) dutenak, *-ki* ezinbestean hartzen dutenak, *-ki* hartu edo ez hartu aldaketa semantikoa jasaten dutenak. Azken horiek, bigarren mailako predikatuak osatzen dituzte, eta horietako zenbaitek, partizipioz osatuek zehazki, komunztadura egiten dute perpauseko argumenturen baten numeroarekin (15). Baina ez dira guztiak halakoak, bigarren mailako predikatuak diren hainbat adjektibok ez dute komunztadurarik eragiten (16).

(15) Gizonak mozkortuak etorri ziren.

(16) Gizonak triste/*tristeak etorri ziren.

Hortaz, esan daiteke bi modifikatzaile bereiz daitezkeela *adjektibo huts itxurako*en artean: elkarrekin sailkatu beharrekoak dira *-ki* atzizkia hartzen duten eta hartzea hautazkoa duten adjektiboak alde batetik, eta bestetik, bigarren mailako predikatuak osatzen dituztenak. Bigarren mailako predikatuak diren adjektiboek, jakina denez, perpauseko beste osagaien bat (subjektua edo osagarria) modifikatzen dute, eta horregatik, harekin egin dezakete komunztadura.

Gauzak horrela, esan liteke, adverbiorik egotekotan, *-ki* atzizkia hartu zein ez aukera dutenak eta *-ki* ezinbestean hartzen dutenak lirakeela adverbioak, zuzenean aditza edo aditzaren eremua modifikatzen dutelako. Adjektibo soilak, ostera, bigarren mailako predikatutzat hartzen dira eta alde horretatik bereizi egin beharko lirakeke adverbioen multzotik.

3.6. IS itxurakoak

Beste hizkuntza batzuetan argudiatu izan da IS batzuek, bestelako gehigarririk gabe, funtzio adverbiala bete dezaketela (Larson 1985, Fábregas 2020, besteak beste). Hizkuntza horietan ez bezala, euskaraz oso gutxi dira funtzio adverbialarekin IS huts itxura duten egiturak. Pentsa liteke, agian, horrelakoak direla *egun* ('gaur, egun honetan' adierarekin), *goiz* (vs *berandu*), *hots* edo *antza* bezalakoak.

Baina benetan argitu beharrekoa da ba ote dagoen esaterik funtzio adverbiala betetzen duten hitz horiek ISak direla. Hurbilagotik begiratuta, ez du ematen hori mantentzerik dagoenik; izan ere, IS itxurako hauek ezin dira inolaz ere modifikatu adjektiboak edo determinatzaileak ezarriz, benetako ISak ez bezala (17b). Hau ez da horrela IS adverbialak onartzen dituzten hizkuntzetan, gaztelania kasu (17a):

(17) a. *Aquella mañana soleada*, Pedro se levantó pronto.

b. **Egun eguzkitsu hura*, Peru goiz esnatu zen.

Izan ere, *egun*, hemen, guztiz baliokidea da *gaur* hitzarekin, eta ondorioz, *gaur*-ek bezala, ez du onartzen inolako determinatzailearik, ez eta adjektiborik ere. Alegia, izen baten itxurarekin bat etorri arren (eta jatorria izen horretan izan arren) hitz hori ez da izen kategoriakoa erabilera honetan. Antzeko kasuan daude *hots* ilatiboa edo *antza* modala (determinatzaile eta guzti lexikalizatu dena), besteak beste. Azpimarragarria da, agian, hauek guztiak perpausaren eremua modifikatzen duten hitzak izaten direla, eta ez ohi dela halako berranalisirik gertatzen aditzaren modifikatzaileak direnetan.

Beraz, nire ustez, esan daiteke euskaraz ez dela balio adberbialeko ISrik. Ordea, aztertu beharrekoa izan daiteke zein puntutaraino gaur egun adberbio hutsak diren hitz batzuek jatorria izan dezaketen IS/DSetan. Bilakabide horretaz gaingiroki arduratuko naiz 3.8. atalean.

3.7. PS itxurakoak

Aurretik azaldu dudanez (2. atala), hainbat gramatikatan ez dago inongo eztabaidarik hainbat adberbioren jatorriari dagokionez: jatorriz PSak direla adierazten da, eta adberbiotzat hartzeko arrazoia da esanahi lexikalizatua edo estereotipatua hartu dutela, eta ez euren itxura morfologikoa edo jokabide sintaktikoa. Horrelakoak, 2. atalean esan bezala, EGLUK hiru multzotan bereizten ditu, *adberbializazio-mailaren* arabera, baina kontuan hartu behar da hiru maila horietatik hirugarrena, PS argi direnena, EGLUren *adizlagun* klaseari dagokiola, hots, beste lan batzuetan eta hemen zuzenean PStzat hartu direnei.

Beraz, esanahi unitarioagoa dutenen artean, bi sail bereizten ditu EGLUK: alde batetik, esanahia guztiz lexikalizatu dutenak, hainbat non hizlariak ez duen postposiziorik igartzen (*aurten*), edo sumatzen badu, postposizio horren esanahiak ez du zerikusirik adberbioak hartu duen balioarekin (*berriz* ilatiboa). Halakoetan, sortu den hitza haren zatien batura konposizionala izatetik urrundu da. Bestetik, jatorriz hitza osatzen zuten bi zatien esanahia gordetzen dutenak daude, baina EGLUK adierazi moduan, esanahi «estereotipatua» hartu dutenak, hala nola *ostera*, *gustora*.

Ordea, ez dirudi erabilgarria denik bi multzo horiek bereiztea, hasteko, sail bakoitzean zein hitz sailkatu jakitea zaila litzatekeelako; izan ere, lexikalizazioa bera gradualki gertatzen den prozesua da. Adibidez, ez dago argi nolakoa den *ustez* hitzaren interpretazioa, lexikalizatua ala estereotipatua. Postposizioa erraz aurkitzen du hiztunak, *uste* hitza ezagutzen baitu, baina esanahia ez da beti *uste-* + *-z*-k emango lukeena (*nire ustez* esaten dugunean bezala, non 'gure ustea' adierazten dugun). Askotan, *ustez* hitzak hizlariak esaten duenaren egiantzekotasunarekin duen konpromiso eskasa adierazten du, alegia, esaten duena gezurra izan daitekeelako zantzuak adierazten ditu; gaztelaniazko 'presuntamente, supuestamente' edo frantsesezko 'prétendument'-en pare.

Baina azken finean, sailkapenerako ez du inolako argirik egiten horrelako ñabarduretan sartzeak. Izan ere, esanahiaren interpretazio zehatza dena delakoa izanik ere, badute zerbait amankomunean PS jatorria duten hitz hauek: hitz bakarrean biltzen dutela jatorrian bi elementuk osatzen zuten esanahi lexikoa eta loturazkoa edo erlazionala.

Gainera, azpimarratzekoa da adberbio hauek PSen banaketa bera dutela eta askotan batek bestea ordezka dezakeela:

(18) a. *Aurten* ez da saririk eman.

b. *Urte honetan* ez da saririk eman.

(19) a. *Gainera*, zure laguna ez da isiltzen.

b. *Horrekin batera*, zure laguna ez da isiltzen

SEGen, beraz, 2. atalean aurreratu den moduan, hitz hauek ere PStzat hartzea proposatzen da, funtzioa eta banaketa bera diren aldetik. Hori horrela, islatuko litzatekeen egitura PSa litzateke, nahiz eta kasu hauetan Pren balioa ez litzatekeen konposizionalki ulertuko.

Proposamen horren formalizazioa gorabehera, kontua da adberbioak duen propietate nagusia dela esanahi erlazionala eta lexikoa biltzea hitz bakarrean, eta zenbait kasutan, gaitasun horren jatorria agerikoa da, jatorriz PS bat zena hitz bakar gisa hartua izatera igaro baita. Arazo horren muina zera litzateke, beraz: egitura konplexu bat hitz bakarra izatera igarota ere, kategoria berekotzat har daitekeen edo ez. Kasu honetan, funtzio eta banaketaren aldetik egitura horiek berdinak izanda, ematen du proposa daitekeela badirela. Ezaugarri horrek pareko bilakatzen ditu hemen aztertu ditugun hitzak eta 3.8. sailekoak.

3.8. Hitz bakun itxurakoak

Badira hainbat adberbio, bereziki denbora-adierakoak, hitz bakun itxura dutenak, eta inolako antzik ez beste kategorietako hitzekin: *gaur*, *bihar*, *aspaldi*, *iaz*. Ez dago zalantzarik egungo hiztunarentzat hitz horiek ez dutela barne-egiturarik, etimologikoki bestela izan daitekeen arren: *gaur*, OEHren arabera, *gau* + *haur* hitzen elkarketatik sortu da; *aspaldi*, bestalde, *asko* + *aldi*¹⁸ bezala eratorri da *Euskal Hiztegi Historiko Etimologikoan* (EHHE, 2019). Beste hizkuntza batzuetan ere hala dela ikus daiteke: *hoy* < lat. *hoc die*, *antaño* < *ante año*, *today* < *to day*, *yesterday* < *yester day*. Kasu horietako askotan jatorrian PS bat egon dela antzematen da: *today*, *yesterday*, *antaño*, baina baita DS hutsak ere: *gaur*, *aspaldi*.

Hori ondo uztartzen da PS itxura argiagoko adberbioez esandakorekin (§3.7): PSeK esanahi ihartua edo lexikalizatuagoa hartu ahala, hitz bakuntzat jotzen dira. Prozesuan zehar materia fonikoa ere galdu ohi da, baita hitzaren forma eraldatu ere, hiztunak jatorria susmatu ezin duen arte. Beraz, hitz hauek 3.7. atalean aztertu ditugunen ondorengo gramatikalizazioa besterik ez lirateke.

Hala ere, hitz hauen jatorria argitzeak ez du kategoriari buruzko arazoa argitzen. Huddleston & Pullumek (2002: 564-565) ingeleserako argudiatu dute *yesterday* motako hitzek ez dutela esanahi beregainik, ez bada adiera deiktikoa, eta alde horretatik, izenordaintzat hartzea proposatzen dute, hau da IS/DS kategoriako hitz gisa. Horrekin batera, argudiatzen dute *yesterday* erako hitzek badutela erabilera bat non izen modura interpretatzen diren gramatika tradizioaletan:

(20) They arrived *yesterday*.

18. Etimologia hauek *Euskal Hiztegi Historiko Etimologikoan* (2019) proposatzen dira. Argitu behar da hauek egileen berreraiketak direla, ez baita aurkitu zehazki etimologia hauek frogatzen dituen lekukotasun zuzenik. Hauek hona ekartzearen helburua da hitz hauen jatorrian egitura konplexuagoak, esaterako, DSak edo PSak egon direla iradokitzea.

Dena dela, *yesterday* bezalako hitzek ez ezik, IS askok ere jokabide bera dute, ingelesez (21a) zein gaztelaniaz (21b):

(21) a. They arrived *last week*.

b. Llegaron *la semana pasada*.

Euskaraz, ordea, ez du ematen (21a-b) adibideetakoak bezalako perpausik eraiki daitekeenik:

(22) **Aurreko aste(a)* heldu ziren.

Hala, bi azterbide posible daude. Batetik, pentsa daiteke *atzo* motako hitzen kasua dela euskaraz IS/DS bat perpausa modifikatzen aurki daitekeen bakarra. Aukera hori ukatzen saiatu naiz jada IS itxura argia zuten adibideentzat (*egun, hots*), eta arrazoi berberekin uka daiteke hitz hauentzako: *atzo* bezalako hitzek ere ez dute ISan ohikoa den modifikaziorik.

Kontuan hartuta euskaraz (21a-b) erako perpausetan PSak aurkitzen direla beti, beste aukera bat litzateke proposatzea *atzo* bezalako hitzak PSak direla, P isil bat dutenak edo Pren propietateak amalgamatuta dituztenak, PS itxurakoentzat proposatu den moduan (§3.7). Erdaretako *today* edo *antño* bezalako adibideen bilakabide historikoak hipotesi hori berma dezake; izan ere, proposa daiteke PS jatorriko egiturak fonologikoki eta semantikoki ihartuz joan diren arren, ez direla kategoriaz aldatu, PS gisa interpretatzen direla oraindik ere. Proposamen horren abantaila da, zalantzarik gabe, adberbio hauek PSekin duten banaketa eta funtzio guztiz paraleloa justifikatuko lukeela. Izan ere, zorizkoa dirudi hitz bakarra izatea *gaur*, baina esanahi eta banaketa bera izatea *egun honetan* sintagmak.

Azkenik, proposa daiteke sail honetako hitzak adberbioak direla, baina hori horrela dela onartuta, ez legoke argi zergatik ez liratekeen adberbiotzat hartu beharko 3.7. saileko hitzak, banaketa bera baitute. Berrito ere, adberbioen definizio zehatzik ez izateak erabaki gabe uzten du zer tratamendu eman beharko litzaiekeen bi sail hauei, baina ez lirudike oso komenigarria biak kategoria desberdinetan sailkatzea, bi multzoen arteko muga guztiz lausoa litzateke-eta.

4. Ondorioak

Lan honetan, sarritan arinegi landu ohi den adberbioen gaiari heldu nahi izan diot. Erakutsi dudanez, ez da oraindik definizio zehatzik kategoria honetarako, eta horregatik, osaera eta jokabide oso desberdinak dituzten hitzak sartu izan dira barruan. Hitz hauetako askok beste kategoria batzuetan sailkatuak izateko aukera ere ematen dute: hala, adjektibo huts itxurako zenbait bigarren predikatu gisa jokatzeko duten adjektiboak direla argudiatu dut (§3.6.), eta berdin, bigarren mailako predikatu gisa jokatzeko duten partizipioak (§3.3.). PS itxurako hitzak PStzat hartuak izan daitezkeela erakutsi dut (§3.7.), askotan muga oso lausoa baita, eta gramatikalizazio-prozesu horrek aurrera egin ahala, P agerian uzten ez duten hitzak sortzen direla (§3.8.). Horretaz gain erakutsi nahi izan dut adberbio-eratorletzat hartu izan diren hainbat atzizkik zailtasun ugari agertzen dituztela, eta beraz, ez

liratekeela guztiak parekotzat aurkeztu behar (§3.1., §3.2., §3.5., §3.6.). Ezaugarri horiek guztiak honako puntuetan laburbiltzen dira:

- **-ki/-to/-ro atzizkiez eratorriak:** *-ki* atzizkiak eratorpen-atzizki arruntetatik bereizten dituen zenbait ezaugarri ditu: semantika bereizgarririk ez izatea eta bokal-aldaketarik ez eragitea, nagusiki. Berriki gramatikalizatutako elementua ematen du. *-to* eta *-ro* atzizkiak aditz- eta perpaus-modifikatzaile gisa jokatzen duten zenbait hitzetan ihartuta baino ez ditugu ezagutzen, gaur egun ez dute emankortasunik. Ordea, ematen du hauek ere ez dutela berezko semantikarik izan.
- **-la atzizkiaz osatuak:** Ihartutako atzizkia da, gaur egun nolakotasuna adierazteko aditz-modifikatzaile batzuetan baino ageri ez dena: erakusleak eta galdetzaileak, eta *bezala* eta *bestela* hitzak. Ez du emankortasunik, oso hitz gutxitan ageri da eta, beraz, ezin esan daiteke eratorpen-atzizki bat denik.
- **-ka atzizkiz osatuak:** Ez dago argi honela sortutako hitz guztiak kategoria berekoak direnik. Batzuek aditz- edo perpaus-modifikatzaile gisa joka dezakete, moduzko edo aspektuaren inguruko esanahi batekin. Beste askotan predikatu konplexu baten parte dira, eta ez, beraz, modifikatzaileak.
- **-ta/-rik atzizkiaz osatuak:** Batzuetan partizipio erresultatiboak eratortzen dituzte, beraz bigarren mailako predikatuak; hauek ezin dira adberbioak izan. Bestetan, *stative adverbs* deitu izan direnak (De Rijk, 1998 [1996], 2008) edo osatzen dituzte. Horiek badira aditz- edo perpaus-modifikatzaileak, baina ez dago argi hartzen duten atzizkia bera den kasu bietan, eta hala bada, partitiboa bera den edo aparteko eratorpen-atzizki bat. Gainera, gaur egun, *stative adverb*en eratorpenak ez du emankortasunik, erresultatiboenak ez bezala.
- **Adjektibo huts itxurakoak:** Askotan bigarren mailako predikatuak dira, adjektiboak beraz, eta ez adberbioak. Beste batzuetan, *-ki* atzizkiz eratutako hitzen modura jokatzen dute eta aditz- edo perpaus-modifikatzaileak dira. Hauetako askok hautazkoa dute *-ki* atzizkia eramatea, maiz hautu hau aldakortasun dialektalaren menpekoea delarik.
- **IS huts itxurakoak:** Ez dago euskaraz aditz- edo perpaus-modifikatzaile bezala joka dezakeen ISrik. Dauden IS/DSak *hitz bakun itxurako* deitu ditudan motakoak dira, ihartutako egiturak alegia.
- **PS itxurakoak:** Lexikalizatutako egituretan dute jatorria eta askotan ez dago esaterik PStzat edo adberbiotzat jo beharko liratekeen. Ez daukagu irizpiderik zehazteko non dagoen muga, eta hala, egokiena izan daiteke guztiak PStzat jotzea.
- **Hitz bakun itxurakoak:** Jatorri desberdinetako egitura lexikalizatuak dira. Hauek ere PS adberbialtzat har daitezke P abstraktu batekin. Aditz- eta perpaus-modifikatzaileak direnez, beste aukera bat izan daiteke adberbiotzat hartzea. Hala egitekotan, azaldu egin beharko litzateke zertan datzan hauen eta PS adberbialen arteko desberdintasuna.

Hala, lan honen helburu nagusia izan da jokabide desberdineko hitz motak bereiz aztertu beharrekoak direla aldarrikatzea. Agerian geratu da adberbio kategoriaren berezko ezaugarriak definitzeko zailtasunaren jatorria zera dela, funtzio adberbiala, hau da, aditzaren edo perpausaren modifikatzailearena, kategoriari berari egozten zaiola. Izan ere, beste kategoria batzuetako hitzen antza duten hitzak ere, adberbiotzat hartu izan dira aditz-modifikatzaile lanetan daudenean. Baina ez dago argi nahikoa ote den funtzio bera izatea kategoria bera osatzeko. Banaketan, osaeran eta esanahian azalerazi nahi izan ditudan desberdintasunak ere kontuan hartu beharrekoak dira.

Beraz, atera beharreko lehenengo ondorioa litzateke arlo honek ikerketa sakonagoa behar duela, orain arte egin diren deskribapen azalekoetatik harago doana. Hemen, deskribapen zehatz honetarako lehen zertzeladak ematen ahalegindu naiz. Jokaera desberdineko hitz mota bakoitza era beregainean aztertu ahala, agerian geratzen da horietako batzuek beste kategoria batzuekin antz handiegia dutela, eta agian, egokiena litzatekeela hitz horiek adberbio kategoriakoak ez eta beste kategoria hauetako kideztat hartzea. Zehaztapen hauek egin ahala, gerta daiteke, hitz mota batzuk inongo kategoriarekin antzik ez dutela frogatzea, eta hori horrela izatekotan, horiek izan beharko lukete *adberbio* deitura jasotzen dutenak. Baina, jakina, adberbiotzat joko badira, hitz hauek guztiek ezaugarri komunak izan beharko dituzte, hau da, klase homogeen bat osatu beharko dute. Horiek horrela, bigarren ondorioa zera da: gaur-gaurkoz, bederen, ez daukagula adberbio kategoria modu unibokoan zer den esaterik, eta litekeena dela hitz hauek gertuagotik ikertu ahala, kategoria horren beharrik ere ez dagoela aurkitzea.

Horrekin batera kontuan hartu beharrekoa da hemen azaldu den problematikarentzat gaur egun konponbiderik ez izatearen arrazoi nagusietako bat dela modifikatzaile gisa jokatzeko duten elementuen azterketa sakon gehiagoren faltan gaudela oraindik, euskal hizkuntzalaritzan bezala mundu-mailako hizkuntzalaritzan. Lan honekin, gai honi heltzeko kontuan hartu beharko liratekeen zenbait xehetasun azalarazi nahi izan ditut, horrela modifikatzaileen inguruko ikerketan ez ezik, adberbiotzat ditugun elementuen deskribapen eta irakaskuntzan ere aurrera egiteko oinarri sendoagoa ezartzeko asmoz. Aurrerantzean, bereizi ditudan hitz motak gehiago aztertu ahala, horien barne-egitura zein den eta moten arteko harremanak zein diren argitzera jo beharko litzateke. Horrek izan beharko du irizpide nagusia argitzeko *adberbio* deitura zeri egotzi behar zaion edota zein kategoriarekin batera sailkatu behar dugun multzo bakoitza.

5. Bibliografia

- Alexiadou, Artemis (1997): *Adverb placement: a case study in antisymmetric syntax*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia.
- Ariztimuño, Borja (2013): «Euskal aditz jokatuaren osaeraz eta jatorriaz zenbait ohar» in Ricardo Gómez, Joaquín Gorrochategui, Joseba A. Lakarra eta Céline Mounole (argtz.), *Koldo Mitxelena Katedraren III. Biltzarra*, EHUren Argitalpen Zerbitzua, Gasteiz, 41-60.
- Azkue, Resurrección María (1925): *Morfología vasca*, Editorial Vasca, Bilbo.

- Baker, Mark (2003): *Lexical categories: verbs, nouns and adjectives*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Bosque, Ignacio (1989): *Las Categorías Gramaticales. Relaciones y diferencias* [Lingüística, 11], Editorial Síntesis, Madrid.
- Bosque, Ignacio & Violeta Demonte (1999): *Gramática descriptiva de la lengua española*, Espasa Calpe, Madrid.
- Cinque, Guglielmo (1999): *Adverbs and functional heads: a cross-linguistic perspective*, Oxford University Press, New York.
- De Rijk, Rudolf P.G. (1998 [1996]): «Basque manner adverbs and their genesis» in *De lingua vasconum: Selected Writings, 1998*, ASJUren gehigarriak 43, 391-419.
- De Rijk, Rudolf P.G. (2008): *A standard grammar of Basque*, MIT Press, Cambridge, Mass.
- Elhuyar (2013): *Elhuyar hiztegia: euskara gaztelania = diccionario castellano vasco* (4. argit.), Elhuyar, Usurbil [Sarean eskuragarri: <<https://hiztegiak.elhuyar.eus/>> azken kontsulta: 2021-05-10].
- Elordieta, Arantzasu (2003): «Moduzko adberbioak eta adberbioen arteko hurrenkeraz», in Jesus Mari Makazaga eta Beñat Oyharçabal (argtz.), *Euskal gramatikari eta literaturari buruzko ikerketak XXI. mendearen atarian. Gramatika-Gaiak* [Iker 14(1)], Euskaltzaindia-IKER, Baiona, 207-231.
- Emonds, Joseph E. (1985): *A unified theory of syntactic categories* (Studies in generative grammar series, 19), Foris, Dordrecht.
- , (1987): «Parts of speech in generative grammar», *Linguistic Analysis* 17, 1-2, 3-42 orr.
- Ernst, Thomas (2002): *The Syntax of Adjuncts*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Euskaltzaindia (1991): *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak-I (EGLU-I)*, Euskaltzaindia, Bilbo.
- , (2021): *Euskaltzaindiaren Hiztegia* [Sarean eskuragarri: <https://www.euskaltzaindia.eus/index.php?option=com_hiztegiabilatatu&Itemid=410>, azken kontsulta: 2021-12-09].
- Fábregas, Antonio (2007): «Adverbios en *-mente* y la estructura del adjetivo en español», *ELUA, Estudios de Lingüística Universidad de Alicante*, 21, 103-124.
- , (2020): «Cómo ser un adverbio siendo un sustantivo sin ser una preposición», *Revista Española de Lingüística*, 50/2, 21-48.
- Hualde, Jose Ignacio (2003): «Adverbs», in Jose Ignacio Hualde & Jon Ortiz de Urbina (arg.), *A grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin, 190-195.
- Hualde, Jose Ignacio eta Ortiz de Urbina, Jon (2003): *A grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin.
- Huddleston, Rodney eta Pullum, Geoffrey K. (2002): «Adjectives and adverbs», in Rodney Huddleston & Geoffrey K. Pullum (argtz.), *The Cambridge grammar of the English language*, Cambridge University Press, Cambridge, 525-597.
- Jackendoff, Ray S. (1972): *Semantic interpretation in generative grammar*, MIT Press, Cambridge, 47-107.
- Krajewska, Dorota (2013): «The diachrony of resultative constructions in Basque», Masterreko Tesia, UPV/EHU.
- Laffite, Piarres (1944): *Grammaire basque: navarro-labourdin littéraire*, Librairie «Le Livre», Baiona.
- Larson, Richard K. (1985): «Bare-NP Adverbs», *Linguistic Inquiry*, 16-4, 595-562.
- Lakarra, Joseba; Julen Manterola & Iñaki Segurola (2019): *Euskal Hiztegi Historiko-Etimologikoa (EHHE-200)*, Euskaltzaindia, Bilbo.
- Manterola, Julen (2015): *Euskararen morfologia historikorako artikulua eta erakusleak*, Doktorego Tesia, UPV/EHU.

- Mitxelena, Luis & Ibon Sarasola (1987-2005): *Orotariko Euskal Hiztegia* (7. edizioa: 2020), Euskaltzaindia, Bilbo.
- Ortiz de Urbina, Jon (2003): «Periphrastic constructions» in Jose Ignacio Hualde & Jon Ortiz de Urbina (arg.), *A grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin, 284-297.
- Pavón Lucero, María Victoria (1999): «Clases de partículas: preposición, conjunción y adverbio» in Ignacio Bosque & Violeta Demonte (argtz.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, Espasa Calpe, Madril, 565-655.
- Ramat, Paolo eta Davide Ricca (1994): «Prototypical adverbs: on the scalarity/radiality of the notion of adverb», *Rivista di Linguistica*, 6(2), 289-326.
- Real Academia Española & Asociación de Academias de la Lengua Española (2009): «El adverbio y el grupo adverbial» in Real Academia Española & Asociación de Academias de la Lengua Española (argtz.), *Nueva gramática de la lengua española* (1. argit.), Espasa-Calpe, Madril, 2.285-2.295.
- Salaburu, Pello; Sarasola, Ibon eta Goenaga, Patxi (argtz.) (2011-2019): *Sareko Euskal Gramatika* (SEG) [Sarean eskuragarri: <ehu.eus/seg>, azken kontsulta: 2021- 06-02].
- Santazilia, Ekaitz (2013): «Noun morphology» in Mikel Martínez Areta (argtz.), *Basque and Proto-Basque: language-internal and typological approaches to linguistic reconstruction* [Mikroglottika 5], Peter Lang, Frankfurt, 223-281.
- Trask, Robert L. (2003): «The Noun Phrase: nouns, determiners and modifiers; pronouns and names» in Jose Ignacio Hualde & Jon Ortiz de Urbina (arg.), *A grammar of Basque*, Mouton de Gruyter, Berlin, 143-149.
- Villasante, Luis (1974): *Palabras vascas compuestas y derivadas* («Luis De Eleizalde» bilduma, 3), Editorial Franciscana Aranzazu, Oñati.
- Zabala, Igone eta Odriozola, Juan Carlos (1994): «'Adjektiboen' eta 'adberbioen' arteko muga zehatzik eza», *ASJU*, XXVIII (2), 525-541.
- Zabala, Igone (1999): «Gramatika-kategoriak eta EGLU», *Euskera*, 44-2, 865-896.

